

Vlado Lozić

OBLIK I SADRŽAJ NEDJELJNIH ZBORNIH MOLITAVA VAZMENOG VREMENA

Po liturgiji, koja je »posebni način molitve«¹ zbora, skupa vjernika i koja je spomen-čin događaja povijesti spasenja, savršenije se ostvaruje susret čovjeka i Boga. Molitvena zajednica je sveti narod — barem bi trebala to postati, dar Božji ljudima, sama Božja inicijativa. Štoviše, sam Krist poistovjećuje se s takvom zajednicom. Ona je predznak neba. Svojom liturgijskom molitvom izražava eshatološko očekivanje.² Susret Boga i čovjeka biva u Kristu, sakramentu Boga, i Crkvi, koja je sakrament Krista među ljudima.³

Iz teologije doznajemo da je molitva »uzdizanje srca k Bogu ili kao pobožni govor s Bogom, koji se može događati u samoj nutrini i mislima.«⁴ Ali, molitva je i mnogo više od toga.⁵

Molitva o kojoj ovdje govorimo jest liturgijska, blagdanska, svečana, radosna, spomendanska, eshatološka, životna, sudbinska.

¹ Congar Y., *Jesus Christus unser Mittler unser Herr*, Schwabenverlag, Stuttgart 1967., str. 108.

² *Sacrosanctum concilium*, br. 8; dr. V. Devetak, *Povijest spasenja i liturgija*, u *Služba Božja* (Makarska), br. 3—4/1974. str. 158—165; Isti u *Liturgika*, scripta, str. 18, 32, (bez oznake godine izdanja).

³ Usp.: *Gaudium et spes*, br. 42, 45.

⁴ *Lexicon für Theologie und Kirche*, sv. IV., Herder Verlagsbuchhandlung, Freiburg im Brisgau 1932., str. 307.; usp.: *Blago nauka karstianskoga pri postovanoga Nikole Turlota po jednomu redovniku iz Dalmazie*, dyl parvij, U' Mlezziij 1770., str. 278.

⁵ »Molitva je nutarnja nužnost, milost i ispunjenje. Ali moliti — to je dužnost, napor i prevladavanje. Postoji stoga doživljavanje molitve, ali i vježbanje u njoj; njezino vrelo, ali i njezina škola.« — Guardini R., *Uvod u molitvu*, Metanoja 5—8, Kršćanska Sadašnjost, Zagreb 1969., str. 3.

»Moliti znači sudjelovati u radosti, u poslušnosti, u zahvali Božjoj tajni u njemu i u nama; znači sudjelovati u jednom Izvoru i sebe prinositi, da bi postigao, što nam je izvor namijenio, tako da se njegova radost nalazi u njemu, što nam se darovalo da bude, imati i činiti (usp. Iv 3, 27—30), da ako Bog hoće, prijelaz za to da bude, što je namijenio drugima, i štoviše cijelom svijetu... sudjelovati u njegovu sjaju, u njemu i njegovim stvorenjima... Moliti, to ne znači samo usnama već sa srcem iz dubine izgovarati: 'Ti si moj Bog'.« — Congar Y., cit. dj., 101—102.; Thierry M., *Handbuch zur Schriftlesung*, sv. II., Herder Freiburg-Basel-Wien 1967., str. 260—269.

Nakon ostvarenja vazmenog⁶ otajstva, molitva ima svoj uzor u Kristu, posredniku Novoga saveza i Otkupitelju naših duša. Otajstvo⁷ njegova dolaska i djela ima trajnu i vječnu vrijednost. Temelji se na vazmenom misteriju, čiji spomen-čin slavimo u euharistijskoj žrtvi i gozbi, što okuplja zajednicu vjernih na Dan uskrsnuća (Dj 20, 7; 1 Kor 16, 2; Otk 1, 10).⁸ Sve vrijeme, koje od tada teče, aktualizirano je događajem spasenja, tj. Krista, te usmjereno prema tajni vječnog nebeskog blagdana slave u zajedništvu ljubavi.⁹

Budući da svaka posvećena radnja zahtijeva odvajanje u prostoru i vremenu,¹⁰ a zborna molitva, kao sastavni dio liturgijskoj čina, zbivanja, nužno biva spomen Kristove svete radnje na Posljednjoj večeri. I liturgija ima svoj temelj, korijen u svetoj radnji. No, misa kao liturgija i nije ništa drugo doli spomen-čin Gospodinove zapovijedi. Misne molitve proizlaze iz toga čina, izražavaju ga i produbljuju. Odatle sakramenti, kao događaji, događanja, koji potječu od Boga. Zborna molitva, kao dio liturgije, izražena je potpuno na molitvi. Ona je liturgija zajednice, kršćanska skupnost, čiji je subjekt zajednica: »mi« — ne zbroj nego cjelina. Dok je tu Crkva na djelu u osobnoj molitvi, i pojedinac je na djelu molitve također kao osoba. U liturgiji nema individualne slobode, »nema nekih ciljeva, ne želi ništa 'postići', nego samo boraviti pred Bogom, disati i razvijati se, njega ljubiti i slaviti... zato njezin čin po smislu i mjeri nadilazi čin pojedinca i, za razliku od njega, biva normom.«¹¹

Kao član liturgijskog sinaksisa, očigledna je Božja inicijativa dobrote,¹² te čini zajednicu svetoga naroda.¹³

Čin toga člana bit će zaslužniji što se više oslobodio svojih osobnih želja¹⁴ i što je prisnije sjedinjen s Kristom. »U mjeri u kojoj živimo u njemu i on u nama, Krist moli s nama, on moli u nama«, molimo snagom njegova Duha (Rim 8, 5; Gal 4, 6), te »jedino po Kristu i u Kristu i on u nama može reći Oče naš.«¹⁵

Kad molimo, imamo udjela u »tajni i volji Božjoj«, postajemo sinovi u Sinu, baštinici u baštiniku, jer jedino po njemu imamo bivstvovanje pred Bogom, o njemu ovisimo. Sudjelujući u liturgiji, sudjelujemo u dijalogu Krista i Crkve, zajednički slavimo Oca.¹⁶

⁶ Hrvatska riječ »vazam« sadržajno je bogatija i značenjski prikladnija izraziti stvarnost sadržaja nego riječ »uskrs«; Duda B., **Novi Zavjet**, Kršćanska Sadašnjost, Zagreb 1973., str. 600.

⁷ Isti, str. 593.

⁸ Dufour X. L., **Rječnik Biblijske teologije**, Kršćanska Sadašnjost, Zagreb 1969., str. 53.

⁹ Isti, str. 53.

¹⁰ Huizinga J., **Homo ludens**, Matica hrvatska, Zagreb 1970., str. 33.

¹¹ Guardini R., cit. dj., str. 173—177.

¹² Devetak dr V., cit. scripta, str. 32.

¹³ Isti, str. 31.

¹⁴ Guardini R., cit. dj., str. 175.

¹⁵ Congar Y., cit. dj., str. 105, 109; usp. Rječnik biblijske teologije, str. 592.

¹⁶ Congar Y., cit. dj., str. 101, 107—108.

Naziv, oblik i sadržaj zbornih molitava

Nakon završene Slave predsjedatelj zajednice pozdravi skupljene vjernike, te raširenih ruku izmoli molitvu, koju nazivamo *kolēcta*¹⁷ ili *zborna molitva*. Naziva se još i *oratio*.¹⁸ Naziva se i *collectio*,¹⁹ a i »*oratio prima*«.²⁰

Predradnje koje prethode zbornoj molitvi sastavni su dio te molitve. One imaju svoje duboko značenje. Ljubeći oltar svećenik dobiva poljubac od Krista, te ga pozdravom prenosi narodu. Tako, povezivanjem riječi i znakova pozdrav biva znakovit i značajan: on je ne samo »želja, nego postaje otajstvo, istina i milost.«²¹

Naziv »*collecta*« ili »*collectio*«, koji je nastao u galikanskoj liturgiji,²² valja shvatiti u njezinu pravom smislu. Zbornu molitvu, o kojoj ovdje govorimo, valja razlikovati od »*oratio ad collectam*«, koja se molila u crkvi odakle su vjernici polazili u crkvu gdje je papa služio misu. Druga molitva koja je uvedena u Rimu u V. stoljeću bila je završna molitva predsjedatelja, u ime zajednice vjernika, poslije litanija.²³ Ta molitva ima jasan liturgijski značaj i bit. Ona je bila specifična svećenikova molitva. Imala je značaj službenog govora (*oratio*). Svećenik je govorio u ime naroda, kojega je prije toga pozvao na molitvu.²⁴ To je sažeta molitva naroda; bitno »predsjedateljska«.²⁵

Premda oblici pozdrava nisu potpuno razjašnjeni,²⁶ ipak zaključujemo i shvaćamo toliko da pojačava ozračje svete Božje blizine u kojoj se ispunja liturgija. Slične načine pozdrava nalazimo i prije kršćanstva, a i u Starom zavjetu (usp. Rut 2, 4). Njim se želi da Gospodin bude sa zajednicom. Bog u Kristu dolazi ljudima. Krist je naime Emanuel.²⁷ Kristološki smisao pozdrava očitiji je u izrazu *pax vobis*. Njime je Uskrsli pozdravio apostole. Taj izričaj govori biskup prije kolekte. S odzdravom zajednica pristaje na sve to. Tako je odzdravni usklik *amen* smatran narodnom (vjerničkom) svojinom u misi.²⁸

Osnova rimskih molitava, koje nalazimo u rimskim sakramentima, nastala bi od III—VI. stoljeća.²⁹

¹⁷ Parsch dr P., *Kürze Messerklärung*, Verlag Volksliturgisches Apostolat, Klostenburg bei Wien 1930., str. 71, 77.

¹⁸ Kniewald dr D., *Liturgika*, Zagreb 1930., str. 233.

¹⁹ Eisenhofer dr. L., Lechner dr J., *Liturgie des römischen Ritus*, VI. izdanje, Verlag Herder Freiburg 1953., str. 215.

²⁰ Jungmann J. A., *Missarum sollemnia*, Verlag Herder, Wien 1949., str. 445.

²¹ Parsch P., cit. dj., str. 74.

²² Usp.: Jungmann J. A., cit. dj. str. 446., bilj. 3.

²³ Kniewald D., cit. dj., str. 233

²⁴ Jungmann J. A., cit. dj. str. 445.

²⁵ **Opća uredba Rimskog Misala**, Rimski Misal, Kršćanska Sadašnjost, Zagreb, 1969., str. 14, 22.

²⁶ Jungmann J. A., cit. dj. str. 446.

²⁷ Isti, str. 449—450; usp.: Parsch P., cit. dj. str. 72 .

²⁸ Jungmann J. A., dj. str. 450—451.

²⁹ Isti, cit. dj. str. 460.

Oblikovanje molitve dugo vremena pripadalo je samom liturgu. On se za nju brigao. Nekada bi ih i napisao. Sv. Augustin potvrđuje i jedno i drugo. Zaključci Hipponske sinode 293. zahtijevaju upotrebu tekstova koji su provjereni u službi Božjoj. U VI. st. postoje u Rimu molitve koje su sastavljene za određenu prigodu. Već od samih početaka, u Rimu se cijenilo i vodilo računa o obliku i ustrojstvu molitava. Vanjski obrisi bili su u skladu s rimskim duhom i smislom za sklad, kratkoću i jasnoću. Time, dakako, nisu bile isključene i duže molitve i formule.³⁰

I u dugim formulacijama bilo je rimskih oznaka. U njima se nabrajalo Božja imena i epitete, bilo u negativnoj ili u pozitivnoj formulaciji. Molitve su imale značaj *molbenica* (Bittgebet). Zanimljivo je spomenuti da bi, prema Origenu, oblik svake, posebno javne molitve morao počimati sa slavljenjem Boga po Kristu u Duhu Svetom. Tek nakon toga moglo bi se prijeći na zahvalu i priznavanje vlastitih slabosti. Zatim bi trebalo moliti »za velike i nebeske stvari«, da bi se na koncu zaključilo s jednom od doksologija.³¹

Rimska molitva — *collecta*, bremenita lapidarnim rimskim stilom, bila je pravi uzorak stila.³² Ona se uglavnom ograničavala na molbu. Ostali elementi čuli bi se u naslovu molitve, kao i u zaključku. Bile su sastavljene od jedne, najviše od dvije rečenice. U jednoj od tih dviju rečenica molba se točnije formulirala s pridodanim »i« (»et«),³³ što imamo i u našem primjeru.

Prema tome, razlikujemo *dva tipa* rimskih molitava: *jednostavni tip* i *prošireni tip*.

Jednostavni tip molitve sadrži osnovne obrise molbe, kao kad dijete pita oca: oče, daj mi kruha. Dakle: naslov i imenovanje onoga što nam Bog »treba« učiniti, pri čemu je i izraz izrečen u imperativu ili konjunktivu. Shema: daj mi, oče, kruha; kruha mi daj, oče! To je jednostavna, neposredna molitva bez ukrasa i dodataka. Molba suprotna toj molitvi započinje u zavisnoj rečenici nakon »ut«.³⁴

Prošireni tip (erweitere Typus) pridodaje Božjem naslovljavanju hvalbeno slavljenje, koje nazivamo »odnosno priricanje« (relativische Predication): Deus, qui... Zapaža se da se taj oblik nije upotrebljavao, općenito u rimskoj misi, ni u Secreti ni u Postcommunio, nego samo u collecti. U tim molitvama pazilo se na govorno ustrojstvo. Gledalo se na ritam i metriku, te se tako bilo pod utjecajem klasične proze i poezije. Glavni čimbenik blagoglasja rimskih molitava temeljio se na cursus-u, čiji su zakoni došli do izražaja u latinskoj umjetničkoj prozi IV. i V. stoljeća.

³⁰ Isti, cit. dj. str. 461.

³¹ Isti, str. 462.

³² Parsch P., cit. dj. str. 77.

³³ Jungmann J. A., cit. dj. 462.

³⁴ Isti, str. 463.

Uglavnom, razlikujemo tri vrste akcentske podjele: *cursus plenus* '— — — '— — — (esse consortes), *cursus velox* '— — — ('—) — '— — (meritis adiuvemur), te *cursus tardus* '— — — '— — — (semper obtineat).³⁵

U kolekti nije data jedna određena tema. U njoj se radi o molitvi. Budući da je Crkva hodočasnica, ona pristupa Bogu s potrebama, od kojih se ne može odvojiti. Stoga ona moli za uslišanje u ime vjernika. Uzimlje se jedna ili druga uvijek važna molba, kao na primjer: pomoć Božje desnice, prevladavanje zablude i opasnosti, poticaj na dobro, oproštaj grijeha, postizanje spasenja.³⁶

U molitvi se uvijek odražavaju snage, koje su u duhovnoj borbi jedna proti drugoj, te se posebno često očituju u pojmovnim parovima, koji označuju suprotne polovine, što zahvaća i naš zemaljski tijek života. Rado se ističe jasna sklonost za antitetske formulacije, kao: tjelesno i duševno, misao i djelo, breme vlastitog tereta, nebeski zagovor svetaca, uzdržavanje od hrane i post od grijeha, sloboda od nevolja i ljubav prema dobrim djelima, priznanje i nasljedovanje, vjera i stvarnost, zemaljski život i vječno blaženstvo. Često se susreće i duboke antiteze vanjskog djela (činjenja), vremenske službe, vjernog predanja s jedne strane i unutarnjeg postignuća, vječnog spasa i stalne vječnosti, s druge strane; kao: ut quod fideliter petimus, efficaciter consequamur.³⁷

Zborna molitva se sastoji od tri dijela: *naslovljavanje, motiva i molba*.³⁸

Molitva se u zazivu obraća Bogu, nakon čega slijedi kratka šutnja, da bi zajednica postala svjesna kako stoji »pred Bogom i da u sebi pobudi svoje želje«. Veoma su česti nazivi: *Deus, Domine, Omnipotens Deus, Omnipotens sempiternus Deus*, itd.³⁹

Važno je spomenuti da je glavna molitva dana izražena u kolekti. »U njoj dolazi do izražaja značaj slavlja«,⁴⁰ povezana je s temom časoslova toga dana, daje mu osnovni ton i tako povezuje misu i liturgiju časova u jedno jedinstvo.⁴¹

Već sabor u Hipponu 393. g. naređuje izričito: »Ut nemo in precibus vel Patrem pro Filio, vel Filium pro Patre nominent. Et cum alteri assistitur, semper ad Patrem dirigatur oratio.«⁴²

Premda rimska liturgija nije nikada zaboravila priznati božanstvo Kristovo, ipak ostaje zakon, ili pravilo, da se molitva unutar mise upravlja Bogu Ocu. Tako je bilo, bez iznimke, sve do konca I. tisućljeća,

³⁵ Isti, str. 464—465.

³⁶ Isti, str. 468.

³⁷ Isti, str. 468.

³⁸ Parsch P., cit. dj. str. 78; usp. Devetak V., *Nedjeljno euharistijsko slavlje, Kršćanska Sadašnjost, Zagreb 1974.*, str. 65.

³⁹ Jungmann J. A., cit. dj. str. 468.

⁴⁰ Rimski Misal, str. 16.

⁴¹ Parsch P., cit. dj. str. 79; Gelineau J., *Pastoralna teologija liturgijskih slavlja, Kršćanska Sadašnjost, Zagreb 1973.*, str. 393.

⁴² Jungmann J. A., cit. dj. str. 468.

Uglavnom, razlikujemo tri vrste akcentske podjele: *cursus plenus* ' — — — ' — — — (esse consortes), *cursus velox* ' — — — (' —) — ' — — (meritis adiuvemur), te *cursus tardus* ' — — — ' — — — (semper obtineat).³⁵

U kolekti nije data jedna određena tema. U njoj se radi o molitvi. Budući da je Crkva hodočasnica, ona pristupa Bogu s potrebama, od kojih se ne može odvojiti. Stoga ona moli za uslišanje u ime vjernika. Uzimlje se jedna ili druga uvijek važna molba, kao na primjer: pomoć Božje desnice, prevladavanje zablude i opasnosti, poticaj na dobro, oprostaj grijeha, postizanje spasenja.³⁶

U molitvi se uvijek odražavaju snage, koje su u duhovnoj borbi jedna proti drugoj, te se posebno često očituju u pojmovnim parovima, koji označuju suprotne polovine, što zahvaća i naš zemaljski tijek života. Rado se ističe jasna sklonost za antitetske formulacije, kao: tjelesno i duševno, misao i djelo, breme vlastitog tereta, nebeski zagovor svetaca, uzdržavanje od hrane i post od grijeha, sloboda od nevolja i ljubav prema dobrim djelima, priznanje i nasljedovanje, vjera i stvarnost, zemaljski život i vječno blaženstvo. Često se susreće i duboke antiteze vanjskog djela (činjenja), vremenske službe, vjernog predanja s jedne strane i unutaršnjeg postignuća, vječnog spasa i stalne vječnosti, s druge strane; kao: ut quod fideliter petimus, efficaciter consequamur.³⁷

Zborna molitva se sastoji od tri dijela: *naslovljavanje, motiva i molba*.³⁸

Molitva se u zazivu obraća Bogu, nakon čega slijedi kratka šutnja, da bi zajednica postala svjesna kako stoji »pred Bogom i da u sebi pobudi svoje želje«. Veoma su česti nazivi: *Deus, Domine, Omnipotens Deus, Omnipotens sempiternus Deus*, itd.³⁹

Važno je spomenuti da je glavna molitva dana izražena u kolekti. »U njoj dolazi do izražaja značaj slavlja«,⁴⁰ povezana je s temom časoslova toga dana, daje mu osnovni ton i tako povezuje misu i liturgiju časova u jedno jedinstvo.⁴¹

Već sabor u Hipponu 393. g. naređuje izričito: »Ut nemo in precibus vel Patrem pro Filio, vel Filium pro Patre nominent. Et cum alteri assistitur, semper ad Patrem dirigatur oratio.«⁴²

Premda rimska liturgija nije nikada zaboravila priznati božanstvo Kristovo, ipak ostaje zakon, ili pravilo, da se molitva unutar mise upravlja Bogu Ocu. Tako je bilo, bez iznimke, sve do konca I. tisućljeća,

³⁵ Isti, str. 464—465.

³⁶ Isti, str. 468.

³⁷ Isti, str. 468.

³⁸ Parsch P., cit. dj. str. 78; usp. Devetak V., **Nedjeljno euharistijsko slavlje**, Kršćanska Sadašnjost, Zagreb 1974., str. 65.

³⁹ Jungmann J. A., cit. dj. str. 468.

⁴⁰ Rimski Misal, str. 16.

⁴¹ Parsch P., cit. dj. str. 79; Gelineau J., **Pastoralna teologija liturgijskih slavlja**, Kršćanska Sadašnjost, Zagreb 1973., str. 393.

⁴² Jungmann J. A., cit. dj. str. 468.

te se ne može naći ni jedna koja bi odstupala od toga pravila.⁴³ Osnovna formulacija katoličke liturgije jest: Ocu po Sinu u Duhu Svetom.⁴⁴ To se događalo već u apostolska vremena, jer Krist jest i ostaje uzor molitve (Iv 4, 23).⁴⁵

Prema rasporedbi spasenja, po Kristu se ide Ocu; a kad se radi o žrtvi, onda je Krist prinosi Ocu.⁴⁶ U liturgiji nema molitava koje bi bile upravljene Duhu Svetom, izuzevši armensku. Odgovor na to daje Hugo od Sv. Cher-a: »Quia Spiritus Sanctus est donum et a dono non petitur donum, sed a largitore doni.«⁴⁷

U galskoj liturgiji, na nekoliko mjesta, molitva je upravljena Kristu.⁴⁸ Prvenstvo Oca uvjetovano je raspoređajem spasenja u povijesti čovječanstva. »Per Christum« označeno je i opterećeno borbom za jedinstvo Trojstva.⁴⁹ Izraz »Per Christum« pojavio se kao dio doksologije, s kojom se najčešće i zaključuje molitva u II. i III. st. U izvorima često stoji: po našem velikom svećeniku Isusu Kristu, a katkad uz dodatak »u Duhu Svetom« ili »u svetoj Crkvi«.⁵⁰

»Zborna' se molitva završava dužim zaključkom, to jest: *ako je upravljena Ocu: po Gospodinu našem Isusu Kristu, Sinu tvome, koji s tobom živi i kraljuje u jedinstvu Duha Svetoga, Bog, po sve vijeke vjekova; ako je upravljena Ocu, ali je na kraju molitve spomenut Sin: koji s tobom živi i kraljuje u jedinstvu Duha Svetoga, Bog, po sve vijeke vjekova; ako je upravljena Sinu: koji živiš i kraljuješ s Bogom Ocem u jedinstvu Duha Svetoga, Bog, po sve vijeke vjekova.*⁵¹

Tako je očito posredništvo onoga koji je »uvijek živ, da se za njih zauzima« (Heb 7, 25). To vidimo i u: hoc rogamus, per Dominum nostrum Christum; Te igitur... per Christum... Tu molitvu prinosi veliki svećenik — Krist. On je Dominus noster i Filius Tuus. Otkupio nas je svojom krvlju; s Ocem je jedno.⁵²

Narav zborne, kao i darovne i popričesne, molitve »traži da se izgovara jasno i glasno« dok vjernici ili zajednica vjernika pažljivo sluša, tj. šuti, ne moli niti pjeva bilo što.⁵³

Pjevanje i glazba,⁵⁴ što pomaže boljem shvaćanju i sudjelovanju u euharistijskom slavlju, ima odjek i na zbornu molitvu.

⁴³ Isti, str. 469.

⁴⁴ Lexicon..., cit., str. 310.

⁴⁵ Isti, str. 314.

⁴⁶ Jungmann J. A., cit. dj. str. 469.

⁴⁷ Isti, str. 469, bilj. 25.

⁴⁸ Isti, str. 469.

⁴⁹ Isti, str. 469., bilj. 26.

⁵⁰ Isti, str. 471, bilj. 31.

⁵¹ Rimski Misal, str. 17.

⁵² Jungmann J. A., cit. dj. str. 471.

⁵³ Rimski Misal, str. 14.

⁵⁴ Gelineau J., *Die Musik im christlichen Gottesdienst*, Verlag Friedrich Pustet Regensburg 1965., str. 51—61.

Glava Crkve je u nebu, krilu Očevu. Proslavljeni Isus Krist je kod Oca, kao Prvenac mnoge braće, kao kralj svoga svetoga naroda, koji je s njim u jedinstvu Duha Svetoga za sve vjekovječne vjekove. Time je osvijetljena svetost slavne Crkve, jer je zemaljska Crkva skupljena u vidljivu zajednicu koja moli. Izrazi: *ecclesia tua, populus tuus, familia tua, famuli tui, fideles tui*, jasno označuju nositelja molitve i primaoca božanskih darova. U svakom slučaju »mi« je postalo jedno: — *quesumus, rogamus, deprecamur*. Zajednica kršćana, koja moli sa svećenikom, nije samo jedan mali skup vjernika nego sama Crkva u svojoj hijerarhijskoj strukturi, narod Božji novoga Saveza.⁵⁵ U svemu tomu očituje se novo stvorenje. U neprevodivoj riječi »amen-a« vjernici su još jednom pozvani da se suglase s predsjedateljem.⁵⁶

Krist kao apsolutni »da« ljudskog prijateljstva i Božjeg spasiteljskog plana svijeta⁵⁷ jest središte kršćanskog života i djelovanja. Sv. Augustin promatra Krista kao molitelja, kao našega svećenika i posrednika, koji moli za nas kao Utjelovljen i Glava Tijela, kao Bog u ljudskom obličju, te kao takav prima naše molitve. Naš odnos prema Kristu očit je u dokso-logiji Gloria.⁵⁸ Sve molitve svijeta Krist je na sebe preuzeo i ispunja ih u svojoj osobnoj molitvi. Momenat Isusove molitve poistovjećen je s najvećim momentom njegova djelovanja, s njegovom mukom. Ona mu je bila temelj Novoga Saveza u krvi, kao i snaga apostolske službe.⁵⁹

Teološki sadržaj zbornih molitava vazmenog vremena

To što smo rekli o zbornim molitvama općenito, odnosi se, uz male razlike, i na zborne molitve u obnovljenom Misalu.

Činjenica istočnoga grijeha i njegove posljedice uzrok su da ovako grčevito, tjeskobno i vapijući molimo. Činjenica toga grijeha, kao i njegovo stanje, sastavni je dio povijesti spasenja. Čini se da ne možemo govoriti o tim stvarnostima s vjerskog stajališta ako zanemarimo prvotno stanje palog čovjeka i Božju inicijativu da ga ponovo pozove u život međusobne ljubavi. Čovjekovo grješno stanje Bog je nadvisio svojom ljubavlju i dobrotom, obećavši mu otkupljenja, uljevajući mu nadu, smilovavši mu se. Odnos čovjeka i Boga ne možemo shvatiti ako ga ne poimamo u odnosima (*relatio ad*). Moramo znati da otajstvo grijeha ne možemo shvatiti ako ga ne promatramo u odnosu prema milosti.⁶⁰

Sama terminologija grijeha,⁶¹ kao pojam i skup pojmova, jest nega-

⁵⁵ Jungmann J. A., cit. dj. str. 472—474.

⁵⁶ Isti, str. 474; Parsch P., cit. dj. str. 80—81.

⁵⁷ Congar Y., cit. dj. str. 104.

⁵⁸ Isti, str. 106.

⁵⁹ Isti, str. 94.

⁶⁰ Marcelić J., **Grieh u današnjoj teologiji, Putovi i raskršća suvremene teologije**, Crkva u svijetu, Split 1975., str. 87.

⁶¹ **Lexicon für Theologie und Kirche**, sv. IX., Verlag Herder, Freiburg 1964, str. 1174 i 1170; Rječnik bibl. teol. str. 283, 269.

tivan. Ali ona ukazuje na drugu, suprotnu stvarnost, na stvarnost obnove, novoga boljitka. Biblijske datosti i stvarnost koju Biblija opisuje, kao i vlastito iskustvo, omogućuje nam naslutiti bit i domete grijeha.⁶²

Grieh u svojoj zbilji poremetio je »bitne zakone« stvarnosti života,⁶³ odražava se u svim smjerovima i životnim osobinama, da bi konačno čovjeka udaljio od ljubavi, i tako bio utjecajan na svaki trenutak, čin, na naše tijelo i okolinu. Utjecao je na pojedinca i zajednicu i tako zarazio cio svijet.⁶⁴ Smrt je također posljedica grijeha. On ujedno odnosi nadljudsku značajku čovjeka i njegova značenja.⁶⁵

Knjiga Postanka (2. i 3. glava) objašnjava mučno stanje cijelog čovječanstva nakon ulaska grijeha u ljude i njihovu zajednicu.⁶⁶ Grieh je pogodio i Božji naum ljubavi.⁶⁷ No, taj Božji naum očitavao se i potpunoma ostvario na siromašan, ali jasan način (kenoza) na Križu.

Smrt, koju je prouzročio prvi grijeh, Krist je pobijedio na križu. Svojom krvlju, u otajstvu ljubavi, on je stekao Ocu novi narod. Uskrsnuće, koje je slijedilo nakon smrti, jest konačna pobjeda ljubavi nad zlim.

Krštenjem se ucjepljujemo u otajstvenu zajednicu Uskrsloga Krista, zajednicu ljubavi ali i grijeha, zajednicu hodočasnika i onih koji to nisu. Stoga, imajući u vidu tu stvarnost Uskrsloga, Crkva s pravom ispovijeda i moli u zbornoj molitvi uskrsnog slavlja: »Bože, danas si po svome Jedinu pobijedio smrt i otvorio nam pristup u vječni život. Udijeli nama, koji slavimo blagdan uskrsnuća, da se obnovimo u tvome duhu i s Kristom ustanemo na svjetlo novog života. Po Gospodinu.«⁶⁸

Znajući patnje i terete Starozavjetne Crkve u iščekivanju Janjeta, koje će jednom zauvijek otvoriti vrata Očeva stana, te slabosti i promašaje ljudske naravi, zaista imamo razlog slaviti dan uskrsnuća. Taj dan slavimo uvijek kad se skupljamo oko njegova stola Riječi i Kruha, na hvalu slave njegove milosti. Taj događaj jednom u godini dobiva svoj posebni značaj. Žrtva, koja je usavršena činom uskrsnuća od mrtvih, posvećenja braće i dobitkom za Oca, ostavlja nam znak na taj događaj.

Krštenje, koje je sakramenat posvećenja i sjedinjenja s Uskrsnim, zahtijeva od svakog pojedinca obrat življenja,⁶⁹ na bolje, prema Njemu, u njegovu Duhu. Duh Kristov nije duh svijeta. On je jasno označio i pokazao nam što je njegova Oca. Kao Bog-čovjek poznao je slaba i nestalna stvorenja. Stvorio ih je dahom svojih usta. A nakon pada pružio im je drugu mogućnost da postanu djeca Božja.

⁶²Rječnik bibl. teologije, str. 283—300; Marcellić J., cit. dj. str. 88—90.

⁶³Isti, str. 91.

⁶⁴Isti, str. 91—95.

⁶⁵Isti, str. 94, 97.

⁶⁶Isti, str. 97; usp. Rim 5. i 6. gl.

⁶⁷Rječnik biblijske teologije, str. 290.

⁶⁸Zborna molitva nedjelje uskrsnuća Gospodnjega.

⁶⁹Usp.: **Razgovor duhovni**, po otcu f. Josippu Banovcu, U' Jakinu 1763, str. 164—170.

tivan. Ali ona ukazuje na drugu, suprotnu stvarnost, na stvarnost obnove, novoga boljitka. Biblijske datosti i stvarnost koju Biblija opisuje, kao i vlastito iskustvo, omogućuje nam naslutiti bit i domete grijeha.⁶²

Grieh u svojoj zbilji poremetio je »bitne zakone« stvarnosti života,⁶³ odražava se u svim smjerovima i životnim osobinama, da bi konačno čovjeka udaljio od ljubavi, i tako bio utjecajan na svaki trenutak, čin, na naše tijelo i okolinu. Utjecao je na pojedinca i zajednicu i tako zarazio cio svijet.⁶⁴ Smrt je također posljedica grijeha. On ujedno odnosi nadljudsku značajku čovjeka i njegova značenja.⁶⁵

Knjiga Postanka (2. i 3. glava) objašnjava mučno stanje cijelog čovječanstva nakon ulaska grijeha u ljude i njihovu zajednicu.⁶⁶ Grijeh je pogodio i Božji naum ljubavi.⁶⁷ No, taj Božji naum očitavao se i potpunoma ostvario na siromašan, ali jasan način (kenoza) na Križu.

Smrt, koju je prouzročio prvi grijeh, Krist je pobijedio na križu. Svojom krvlju, u otajstvu ljubavi, on je stekao Ocu novi narod. Uskrsnuće, koje je slijedilo nakon smrti, jest konačna pobjeda ljubavi nad zlim.

Krštenjem se ucjepljujemo u otajstvenu zajednicu Uskrsloga Krista, zajednicu ljubavi ali i grijeha, zajednicu hodočasnika i onih koji to nisu. Stoga, imajući u vidu tu stvarnost Uskrsloga, Crkva s pravom ispovijeda i moli u zornoj molitvi uskrsnog slavlja: »Bože, danas si po svome Jeddincu pobijedio smrt i otvorio nam pristup u vječni život. Udijeli nama, koji slavimo blagdan uskrsnuća, da se obnovimo u tvome duhu i s Kristom ustanemo na svjetlo novog života. Po Gospodinu.«⁶⁸

Znajući patnje i terete Starozavjetne Crkve u iščekivanju Janjeta, koje će jednom zauvijek otvoriti vrata Očeva stana, te slabosti i promašaje ljudske naravi, zaista imamo razlog slaviti dan uskrsnuća. Taj dan slavimo uvijek kad se skupljamo oko njegova stola Riječi i Kruha, na hvalu slave njegove milosti. Taj događaj jednom u godini dobiva svoj posebni značaj. Žrtva, koja je usavršena činom uskrsnuća od mrtvih, posvećenja braće i dobitkom za Oca, ostavlja nam znak na taj događaj.

Krštenje, koje je sakramenat posvećenja i sjedinjenja s Uskrsnim, zahtijeva od svakog pojedinca obrat življenja,⁶⁹ na bolje, prema Njemu, u njegovu Duhu. Duh Kristov nije duh svijeta. On je jasno označio i pokazao nam što je njegova Oca. Kao Bog-čovjek poznao je slaba i nestalna stvorenja. Stvorio ih je dahom svojih usta. A nakon pada pružio im je drugu mogućnost da postanu djeca Božja.

⁶²Rječnik bibl. teologije, str. 283—300; Marcellić J., cit. dj. str. 88—90.

⁶³Isti, str. 91.

⁶⁴Isti, str. 91—95.

⁶⁵Isti, str. 94, 97.

⁶⁶Isti, str. 97; usp. Rim 5. i 6. gl.

⁶⁷Rječnik biblijske teologije, str. 290.

⁶⁸Zborna molitva nedjelje uskrsnuća Gospodnjega.

⁶⁹Usp.: **Razgovor duhovni**, po otcu f. Josippu Banovcuzu, U' Jakinu 1763, str. 164—170.

Biti Kristov učenik znači biti Kristu odan, prijateljski raspoložen; znači ustrajati s Kristom pod križem života ne gubeći nadu u njegovu pomoć, koju nazivamo: milošću, nadom, vjerom, ljubavlju, opraštanjem, razumijevanjem, čovječnošću, životom, itd. Biti Kristov svjedok osnovna je i temeljna značajka Kristova učinka, njegova uskrsnuća. To svjedočanstvo i svjedočenje zahtijeva i mijenjanje nekristovskog stava u poslušnost i sljedbu u vjeri poput Abrahama.

Tako nasljedovanje Prvorodjenca od mrtvih nameće teški, ali slatki teret obnove, žrtve, ljubavi, rada, milosrđa, razumijevanja, služenja, suosjećanja, supatnje, molitve. Svi ti znakovi jesu značajke svjetla novog života, koji se daje samo po Kristu, u zajedništvu s Ocem.⁷⁰ On je spasitelj od grijeha i smrti. U njegovu imenu imamo pristup k Ocu. Taj predstavnik ludosti križa jedini je zalag vječnog spasenja. On je životno, istinsko i vječno Božje svjedočanstvo, jer se pojavio na zemlji kao jedan od Trojice.

Krist, sakrament Boga, učovječenje vječnog milosrđa među ljudima, po vazmenim slavljinama stiće sebi uvijek novi narod, sveti narod, vječnu baštinu, te obnavlja i oživljuje kolebljivu vjeru toga naroda.

Tu opažamo bogatstvo Kristovo, koji je po utjelovljenju postao nama jednak u svemu, osim u grijehu, da bi nas spasio. Budući da se nije ljubomorno držao svoje jednakosti s Bogom, nije se ustručavao podnijeti muku križa da steče novi Božji narod. Taj narod koji ga čeka odvijeka i ujedno prati jest svjedok njegova poslanja i istinitosti njegove nauke. Premda je zajamčio svoju nazočnost u toj povorci, ipak ona ne očituje njegovo pravo lice. Pomoć je djelotvorna u sakramentima, trezorima milosti, koji stalno svjedoče za njegovu Riječ.

Crkva, njegova zaručnica, skup je i zbor toga svetog naroda. Ona je Božji narod, njegova predraga svojina. U njoj raste dar njegove Ljubavi za dobro svih. Neprocjenjivo bogatstvo krštenja početak je hoda u toj ljubavi usmjerenja prema njemu. Kao što nas je oprala krv križa Kristova tako nas pere kupelj krštenja (II). Ono nas obvezuje na novo shvaćanje, na dosljednost rađanja u ozračju stvarnosti njegova Duha. Tim depozitom zajednica vjernika, kao sakrament Krista, rađa nove članove za svjedočanstvo i zasluge neprocjenjive otkupiteljske Krvi.

Vječno milosrdan i dobar, Krist nas nije ostavio kao sirote, nego je obećao pomoć Duha, moć dozivanja njegove nazočnosti u liturgiji hvala — Euharistiji. Tako nas prati u svim životnim trenucima, svojim posebnim načinom prebivanja, tješeći bolesne i zdrave, udružujući muško i žensko u jedno, opraštajući grijeha, odabirući učenike.

Kao otac i brat raduje se svakom uspjehu patnje, rada, da bi je sam posvetio svojom mukom i bogatstvom nepresušnih zasluga i badava danih darova.

⁷⁰ Zborna molitva druge vazmene nedjelje to lijepo ističe: »Bože vječnog milosrđa, ti vazmenim slavljinama uvijek iznova oživljuješ vjeru svog svetog naroda. Umnoži u nama dar svoje ljubavi da što bolje shvatimo neprocjenjivo bogatstvo krštenja koje nas je opralo, Duha koji nas je nanovo rodio, krvi koja nas je otkupila. Po Gospodinu.«

Žrtvu života zahtijeva i prinosi s ljudima. Stoga zajednica, kad slavi spomen muke Krista, slavi Oca u Njegovu Duhu.

Dok taj narod kliče zahvaljujući Bogu na dobroti i daru njegova vlastitog Sina, uvijek s novom radošću se obnavlja njegov polet za život, duh, mladost. Narod krvlju stečen, ugleda se u njega milošću; raduje se na dan njegova uskrsnuća, a i kliče na udijeljenom dostojanstvu. Ta nezasluzena obdarba tek je predokus nade slavnog dana uskrsnuća.⁷¹

Budućnost je već počela. Već sada je znakovita. Život budućega vijeka već je sada započeo. On je, prema Pismu, stvaran, a ne simboličan. Stoga život kršćanina nije tjeskobno iščekivanje smrti. On je onaj koji ima nade, jer je žalac smrti uništen.

Uskrsnuti život je pročišćen, u znaku križa. Otkupljenje po sebi ni u kojem slučaju ne isključuje ulogu molitve u čovječjem životu.⁷²

Taj stav bitno je u životnom odnosu prema Kristu. Jer, »moliti se Kristu znači predati se u taj odnos, učiti ga i ostvarivati u djelo. Molitva Kristu znači nešto bitno drugačije od klanjanja ili prošnje za pomoć. Naravno i to: ali to se usmjeruje k Bogu naprosto. Naprosto, prava molitva Kristu ostvaruje onaj odnos u koji nas je uzeo. U njem molitelj traži da bi mu Krist dao da ga razumije; on promatra Gospodina; razmišlja o njegovu životu i njegovim riječima; prodire u njegovu istinu. Daje da mu Kristova sveta nauka sredi i prosvijetli misli; pita što mu je činiti da bi ga slijedio; donosi svoj život u svjetlo njegovih riječi i djelovanja. Moli Krista za njegovu ljubav; navikava svoje srce na boravak u toj ljubavi, koja je tako različita od onoga što ljudska priroda zove ljubavlju, te se trudi da ona u njegovu vlastitom postojanju postane moć. Smješta se u Kristovo otkupiteljsko djelo i moli ga da zastupa njegov život pred Očevom pravednošću. Teži da bude prihvaćen u novi početak koji je Krist otvorio i zaziva misterij novog stvaranja da bi se u njemu ostvario.« Kršćanski živjeti znači živjeti od sveze s Kristom, a »moliti se Kristu znači to u molitvi ostvarivati.«⁷³

Poruka i pouka Uskrsnuća jest bremenita. Zato zajednica vapi po Isusu Kristu, Gospodinu našem, izriče i različite obrasce, ispovijesti, vjerovanja. Ne može a da ne progovori spontano. Borba za svaki pošten korak jest kao odjek slavlja životne liturgije u svijetu, među ljudima.

Skup hodočasnika, na čelu s njezinim predstojnikom, teži za domovinom (IV),⁷⁴ koja je na »nebesima«. Ova zemaljska je prolazna, nestalna, promjenjiva, nesigurna, tjeskobna i krhka. A ona na nebesima je stalna,

⁷¹ Zborna molitva treće vazmene nedjelje: »Nek vazda kliče narod tvoj, Bože, s obnovljene mladosti duha. Kao što se danas raduje što si ga obdario sinovskim dostojanstvom, tako nek u nadi predokusi slavni dan uskrsnuća. Po Gospodinu.«

⁷² Guardini R., cit. dj., str. 82.

⁷³ Guardini R., cit. dj., str. 83—84.

⁷⁴ Zborna molitva četvrte vazmene nedjelje: »Svemogući vječni Bože, dovedi nas u društvo nebesnika: nek ponizno stado tvojih vjernih prisprije onamo kamo je stigao hrabri pastir. Po Gospodinu.«

sazdana na vječnoj Stijeni. Čežnja Zajednice može biti toliko jaka da se očituje i u krvi. Tada otajstvo križa svijetli najjačim svjetlom, svjetlom vjere.

Kao što se Krist veoma rado služio književnim figurama u svom govoru, tako se i zajednica izričajem poistovjećuje sa stadom, te ponizno moli blagost i milosrđe Vječnog Oca, da dopusti svojim siromasima prispijeti i prebivati u njegovu domu. Tada ondje je i sam Krist. Sam hrabri Pastir osigurao je put, otvorio vrata.

Već sada zajednica vjernih okuplja se oko pastira Riječi i čina. U liturgiji je pristupačan znak njegove ostavštine — Euharistija. Aluzija na Pastira podsjeća nas na značajke svesvjetske Kristove Crkve.

Značaj i blagodat Kristove uskrsne poruke i danas je aktualan. Hijerarhijsko ustrojstvo Njegova je želja. Osim euharistijskog svjedočanstva njegove nazočnosti, stanje žrtve znak je njegova neprolaznog svećeništva.⁷⁵

Društvo nebesnika, o kojem govori zborna molitva 4. vazmene nedjelje, cilj je našeg sadašnjeg života. Premda je čovjek usmjeren prema . . . , ipak svjedočanstvo o onostranom životu unosi u čovječju psihu strah, strah pred nepoznatim, strah da neće postići taj život. Ali postoji velika šansa da se postigne taj život.

Sveta povijest, koja trijumfira u Kristovu uskrsnuću, s nadom očekuje svršetak vremena, te zajedno s Zaručnikom viče: Amen, dođi Gospodine Isuse! To je predokus stvarnosti koju Krist obećaje.

Kao što izraz »u početku«⁷⁶ znači apsolutni početak, na kraju će biti Kyrios i Omega.

Spasenje, što ga naglašava zborna molitva pete vazmene nedjelje,⁷⁷ temelji se na uspjehu Sina Čovječjega. Postavši jedan od ljudi, otkupi roblje svojom žrtvom. Njegov »naravni« Otac postao je naš »Otac po milosti«.⁷⁸ Taj duh sinovstva prima se krštenjem, te posvećuje čovjeka temeljito. Stoga predaja krštenje s pravom naziva »sakrament vjere«. Tako on postaje djelotvorni znak spasenja u zajednici vjernika, jedan od događaja spasenja.⁷⁹ Da bi se uživalo plodove Kristove muke, valja biti učlanjen u tu Zajednicu. Dar vjere se dobiva na poticaj milosti.⁸⁰ Njome se čovjek oslobađa grijeha i robovanja sotoni, postaje slobodan. Sloboda od grijeha jest prava sloboda, koja obogaćuje, oplemenjuje, usrećuje. Ona

⁷⁵ Rječnik biblijske teologije, str. 245—246.

⁷⁶ Isti, str. 1459.

⁷⁷ »Bože, od tebe nam dolazi spasenje i duh sinovstva. Pogledaj na nas djecu svoje ljubavi, koji u Krista vjerujemo i daj nam pravu slobodu i vječnu baštinu. Po Gospodinu.«

⁷⁸ **Navk karstyanski, slozen po prisvitlomu Gospodinu Rubertu Bellarminu kardinalu S. R. C., Romae 1661, str. 7.**

⁷⁹ Aniciaux P., **Sakramenti i život**, Kršćanska Sadašnjost, Zagreb 1970., str. 47, 49.

⁸⁰ Aniciaux P., cit., dj. str. 26—27.

pribavlja slobodu djece Božje i vječnu baštinu. Krist kao dovršitelj Staroga Saveza i vjernog Ostatka prenio je tu nadnaravnu kvalitetu na vjernike činom vjere.

Otac je od početka izabranicima pripremio baštinu. Ona je udioništvo u životu uskrsloga Krista, Oca, a ostvaruje se nakon smrti.⁶¹

»Spasenje nije nikada dug već milost Božja koja se prima vjerom«.⁶²

»Grieh svijeta« te »grješna situiranost« toliko utječu da vjernik vapi za pomoć, da bi mogao ostati vjeran Savezu kojega sklopi na krštenju. Nasuprot tome sakrament pomirenja kao izraz Božje neizmjerne ljubavi i susretljivosti, pruža neprestane mogućnosti obnavljanja nutrine na slavu njegova Imena.

Grieh praoca Adama, u kojem smo svi sudjelovali, razdvojio je stvaranja od Stvoritelja. Božja rasporedba i pedagogija spasenja odavno su na djelu preko Posrednika između Boga i ljudi.

Svaka nedjelja jest prigodni dan slavljenja Kristova Uskrsnuća. Vazmeno doba ipak je posebno vrijeme za dublje susrete, osobne i skupne, za povratak Kristu. Krv Krista Jaganjca, koja je neizmjerno vrjednija od one škropljeničke S. Saveza, obnovila je proigranu odanost. Nismo više dužnici tijelu već Duhu, više ne težimo za onim što je dolje, nego za onim što je gore, za zajedništvom s Uskrsnulim. Takvo oslobođenje od ropstva polučuje veselje u Duhu, radost radi spasenja, ne na račun Jahvinih siromaha, već sami polažući račun vlastitim zalaganjem.⁶³

Dani pred nama bremeniti su vječnošću. Valja raditi dok je dan. Rad i povijest ima smisao jedino u Uskrsnom. Izvan Njega sve je zbrka, bespuće.

Događaj njegova uskrsnuća nije događaj koji je prohujao zauvijek, nego je djelatno nazočan, svaki put kad se dolazi u zajednicu, jer On je s njom u svojoj Riječi ili u euharistijskim prilikama. Događaj obnavljanja njegova spomen-čina jest prigoda da se čovjek obnovi, pripremi, mijenja u njegovu Duhu.

Krist je preobrazba i nadhnuće života. Otajstvo slobodne volje i suradnje s njim i ljudima obvezuje i pod cijenu vlastitog života. Perspektiva uskrsnuća, kako nam se čini, duboko je ukorijenjena u ljudskoj psihi. Stoga, veći je promašaj što je više prigoda.

Vazmeno vrijeme posebno naglašava zrelu radost. Ona je vjerna pratilica svih koji prate Janje, korištenje trenutka pred Bogom, kao teološke datosti.

Poruka radosti bitno je povezana sa žrtvom hvale.

Stvarnost Kristova uzašašća duboki je misterij vjere, koji nam skoro potpuno izmiče iz vida. Ali pobjeda koja je prethodila tom događaju jest

⁶¹ Rječnik biblijske teologije, str. 43.

⁶² Isti, str. 1431.

⁶³ Zborna molitva šeste vazmene nedjelje to ističe: »Svemogući Bože, daj da s obnovljenom odanošću slavimo ove vesele dane na čast uskrsnom Gospodinu, te događaji kojih se spominjemo budu nahnuće i našem životu. Po Gospodinu.«

pobjeda križa.⁸⁴ Stanje nakon uskrsnuća slično je Kristovu: duhovno, pro-duhovljeno.⁸⁵ Zadaća je opravdati povjerenje. Savez vjere i sakramenata povezuje nas s tom stvarnošću, da bismo i mi jednom zauvijek s njim živjeli, jer njegovo uzašašće i naše je uzdignuće.⁸⁶ Kao prorok ušao je u slavu da je više nikada ne ostavi. Pozvao je sve da ga slijede. Ta nada nije bezznačajna, varljiva. Ulijeva je na poseban način: preko pouzdanja, poslušnosti, poniznosti, samoodricanja.

Nada koju nudi jest dar, elan za život, osnovica temeljnog duhovnog stava.⁸⁷ Nada Jobovih dimenzija⁸⁸ prisutna je i u današnjem čovjeku. Prema Pavlu, ne vjerovati u uskrsnuće znači ne imati nade. Nadati se protiv nade jest poticaj da Bog započme svoju akciju, jer milost je oslonac nade, a ne djela. U biću Crkve kršćanska nada se uhvatila u koštac s poviješću. Najbolji izraz nade koja je željna Kristove nazočnosti jest *Marana tha* (Dolazak!).⁸⁹

U sedmoj vazmenoj zbornoj molitvi molba je upravljena Gospodinu da je poslušna, jer vjerujemo da je naš Spasitelj u slavi s Ocem.

Psihološka pozadina molitve značajna je i presudna u našem odnosu prema Bogu. No, vjera je ipak ona koja daje snagu i smisao molitvi. Mogli bismo reći da se vjera i molitva odnose proporcionalno: što je vjera jača, to će molitva biti kvalitetnija, uslišanija; što je molitva bolja i ustrajnija, to će i vjera biti jača. Čini se da nije uzaludna maksima: *lex orandi, lex credendi*.

Intuitivna molitva mnogo pomaže u životu. Katkada je predokus buduće slave i Očevih dobara. Nekad vapaj, poput Jobova. Čudnovata i zagonetna stvarnost!

Ljubav je jedini kriterij na općem i pojedinačnom planu. Ona je garant. Prva kršćanska zajednica, primjer ljubavi, i sada je uzor kršćanskim vjerničkim sastancima. Princip ljubavi i njena dosljednost (usp. 1 Kor 13) bila je jedini zakon braće.

Sve bogatstvo svijeta i njegove radosti ništa su prema radosti križa, prema obvezi ljubavi. Krist, svjedok života i rada vjernika, sve prati s križa, stalno doziva i poziva na obraćenje. Tako krik s križa biva poticaj prijanjanju i udaljivanju ili bježanju od sebe samoga ili drugih. Vazmeno otajstvo potvrđuje istinitost središnje teme kršćanstva: **KRIŽ — USKRSNUĆE**. Ovo razmišljanje je smjeralo upravo toj temi.

⁸⁴ Rječnik biblijske teologije, str. 1403.

⁸⁵ Isti, str. 1404—1406.

⁸⁶ Zborna molitva nedjelje Uzašašća: »Svemogući Bože, daj da se radujemo svetom radošću u ovoj žrtvi hvale, jer uzašašće Krista, tvoga Sina, i naše je uzdignuće. Danas je on prvi unišao u slavu kao glava Crkve i pozvao nas da u nadi za njim idemo. Po Gospodinu.«

⁸⁷ Rječnik biblijske teologije, str. 613.

⁸⁸ Isti, str. 616.

⁸⁹ Zborna molitva sedme vazmene nedjelje: »Poslušaj Gospodine naše molitve: mi vjerujemo da je naš Spasitelj s tobom u slavi. Daj da iskusimo istinitost njegova obećanja da će biti s nama do svršetka svijeta. Po Gospodinu.«